

Vlaams
Parlement

ingediend op **884** (2015-2016) – Nr. 1
20 september 2016 (2015-2016)

Verslag van de hoorzittingen

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Caroline Bastiaens en Yamila Idrissi

over het Vlaamse orkestenlandschap

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Ann Soete, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Herman Wynants;

Caroline Bastiaens, Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Manuela Van Werde, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

Documenten in het dossier:

785 (2015-2016) – Nr. 1: Verslag van de gedachtewisseling

INHOUD

I.	Hoorzitting op 16 juni 2016.....	4
1.	Toelichting door Gunther Broucke	4
2.	Toelichting door Joost Maegerman	6
3.	Toelichting door Lena De Meerleer	7
4.	Toelichting door Gilles Ledure	9
5.	Tussenkost van Ann Soete.....	10
6.	Tussenkost van Yamila Idrissi	10
7.	Tussenkost van Caroline Bastiaens	10
8.	Tussenkost van Manuela Van Werde	11
9.	Tussenkost van Bart Caron	11
10.	Antwoorden van Gunther Broucke	12
11.	Antwoorden van Gilles Ledure	14
12.	Antwoorden van Joost Maegerman	14
13.	Antwoorden van Lena De Meerleer en Luc Joosten	15
II.	Hoorzitting op 30 juni 2016.....	17
1.	Gezamenlijke toelichting door Inge Hermans, Kristien Van Diest en Sofie Ostyn	17
2.	Tussenkost van Jean-Jacques De Gucht	24
3.	Tussenkost van Yamila Idrissi	25
4.	Tussenkost van Caroline Bastiaens	25
5.	Tussenkost van Marius Meremans	26
6.	Tussenkost van Bart Caron	26
7.	Antwoorden van Inge Hermans, Kristien Van Diest en Sofie Ostyn	27
	Gebruikte afkortingen	29

Op 24 maart 2016 werd het eindrapport 'Naar een veerkrachtig Vlaams orkestenlandschap' toegelicht door de onderzoekers Koen Vandyck en Philippe Vandenbroeck. De Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media hield een gedachtewisseling over de studie met Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel, op 21 april 2016 (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 785/1).

Op 16 en 30 juni 2016 organiseerde de commissie hoorzittingen met respectievelijk de leiding van de betrokken orkesten en de vakorganisaties.

I. Hoorzitting op 16 juni 2016

1. Toelichting door Gunther Broucke

Sinds *Gunther Broucke* zijn mandaat als intendant van Brussels Philharmonic en het Vlaams Radio Koor heeft opgenomen, is het de derde keer dat hij een beoordelingsprocedure in het kader van het Kunstendecreet meemaakt. Hij heeft deelgenomen aan de hoorzittingen van de commissies bevoegd voor Cultuur van het Vlaams Parlement onder het voorzitterschap van achtereenvolgens Dany Vandenbossche, Phillippe De Coene en Bart Caron. Deze keer is de procedure op een rustigere en meer bezonken manier verlopen.

Dit heeft volgens hem enerzijds te maken met de beoordelaars of de betrokkenen bij de opbouw van een visie en een mening over de instellingen in het algemeen en de orkesten in het bijzonder. Bij de vorming van de Vlaamse Regering werd in het regeerakkoord opgenomen dat de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap meer armslag moeten krijgen. Minister Sven Gatz voert loyaal het regeerakkoord uit en geeft in zijn beleidsbrieven en andere communicatie blijk van de wil om de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap grondig onder de loep te nemen. De spreker meent dat de minister probeert te zoeken naar methoden om aan de noden van de instellingen tegemoet te komen. Dat uit zich in een zeer constructieve sfeer vanuit het kabinet en het departement. De wens van het kabinet om de zaken te objectiveren, heeft zich geconcretiseerd in de studie van Vandyck en Vandenbroeck.

Hij heeft bij het verloop van het onderzoek een grote openheid en luisterbereidheid van de onderzoekers ervaren, al is hij het oneens met verschillende punten uit de studie. Hij noemt sommige aspecten in de studie pseudowetenschappelijk en pseudo-intellectueel. Dit is het gevolg van de beperkte tijd en de strikte afbakening van het onderzoeksveld. Hij heeft bijvoorbeeld ernstige vragen bij de conclusies over de inefficiëntie van de musici.

Dezelfde bereidheid tot dialoog heeft hij ervaren bij de opvolging door het departement en bij de ontvangst van de internationale visitatiecommissie. Deze commissie was bijzonder goed voorbereid en luisterbereid en heeft het parcours tot en met de evaluatie van de antwoorden op de pre-adviezen grondig uitgevoerd. De Vlaamse leden van de visitatiecommissie waren mensen uit het veld zelf, die een eigen dossier te verdedigen hadden. In die context getuigt het van moed om met een open vizier naar de dossiers te kijken.

De spreker dankt de commissieleden voor het werkbezoek aan Brussels Philharmonic. Er werd voldoende tijd genomen om de bezorgdheden en de sterktes en zwaktes te bespreken. Hij stelt vast dat ze in een constructieve sfeer op zoek zijn naar de essentie van de zaak en blijk geven van vertrouwen.

Alle instanties die het eigenaarschap van de instelling vertegenwoordigen, tonen een grote openheid om naar de verzuchtingen te luisteren.

Anderzijds is dit gerelateerd aan de evolutie van Brussels Philharmonic en het Vlaams Radio Koor. De laatste vijf jaar werd er sterk geijverd om de instellingen efficiënter, performanter en stralender te maken. Er werden verschillende trajecten gevolgd. Ten eerste is er een voortdurende verdieping van de kwaliteit ten gevolge van de inzet van de musici, de administratieve omkadering en de twee chef-dirigenten. Ten tweede zet men in op een verdieping van het repertoire en de publieksopbouw. Hij verwijst hierbij naar de nauwe band met Flagey, een levend huis dat sinds het aantreden van Gilles Ledure een nieuw elan gekregen heeft. Binnen dit huis werken zorgt voor veel uitdagingen en het biedt voor beiden een stimulans. Ze werken ook samen met derde partners zoals bijvoorbeeld de Muziekkapel Koningin Elisabeth.

De uitbreiding van het publiek uit zich in de cijfers. In 2004-2005 speelde Brussels Philharmonic drie concerten met een gemiddelde zaalbezetting van 16 percent. In het seizoen 2015-2016 speelde het 21 concerten met een gemiddelde zaalbezetting van 87 percent. Hij noemt de groei spectaculair.

De afgelopen vijf jaar heeft Brussels Philharmonic sterk ingezet op creatieve pistes, het aanboren van talent en het zoeken naar additionele financiering. Hij geeft hierbij het voorbeeld van de stichting waarmee het orkest kan beschikken over achttien instrumenten voor een waarde van meer dan 2 miljoen euro. Mits een geschikt traject en een juiste omkadering kan er kapitaal aangesproken worden voor deze sector.

Brussels Philharmonic heeft een strategisch parcours afgelegd voor de internationalisering van het orkest. In een eerste fase werden er middelen, mensen en energie geïnvesteerd. Brussels Philharmonic is bijna jaarlijks aanwezig in Londen, Parijs, Berlijn, Wenen, Salzburg enzovoort, verzorgt twee keer per jaar een Europese tournee en doet een keer per twee jaar een intercontinentale tournee.

Deze groei is gerealiseerd in een strakke budgettaire ruimte. Tussen 2006 en 2010 werd er een saldo van 800.000 euro opgebouwd. Daarna werden er strategische keuzes gemaakt om te investeren. De organisatie is in balans. Met dezelfde middelen kan hetzelfde elan echter niet meer worden aangehouden. Groei is nodig.

Er werd een creatief en inclusief personeelsbeleid gevoerd. Het enthousiasme van het team is groot.

Vandaag kent het Vlaamse orkestenlandschap sterke instellingen die zuurstof nodig hebben om te groeien, om ook in de toekomst te blijven werken aan een sterk Vlaanderen.

De spreker sluit af met een aantal aandachtspunten: de uitstraling van Brussel en Vlaanderen vanuit Brussel naar de wereld, het belang van de instellingen voor Brussel en Vlaanderen, creativiteit en innovatie wat betreft de inhoud en de organisatiestructuur en additionele financiering.

De internationale beoordelingscommissie vond de ambitie van Brussels Philharmonic op het gebied van aanvullende financiering ongeloofwaardig omdat dit niet omstandig werd geduid in het beleidsplan en bij het bezoek van deze commissie. Binnen de context van politieke signalen dat er moet worden gezocht naar additionele financiering, zet Brussels Philharmonic daar intensief op in via de taxshelter en het oprichten van een endowment en een stichting rond de aankoop van hoogwaardig instrumentarium en andere trajecten. Het zoeken naar de juiste partners, structuren en invalshoeken is nog volop in ontwikkeling. De

spreker schermt daarom de details van deze trajecten in deze fase liever nog af van de buitenwereld.

Bart Caron, voorzitter, expliciteert dat het onderwerp van deze hoorzitting het Vlaamse orkestenlandschap is, weliswaar vertrekkende van de studie van Vandyck en Vandenbroeck. De intendant is in zijn tussenkomst niet ingegaan op de studie. Hij vraagt of dit de bedoeling was.

Gunther Broucke antwoordt bevestigend en voegt toe dat hij graag technische vragen omtrent de studie beantwoordt.

2. Toelichting door Joost Maegerman

Joost Maegerman, intendant van deFilharmonie, bedankt de commissie om deFilharmonie te horen. Hij is pas sinds juni 2015 in functie als intendant. Hun stem is gehoord en gesynthetiseerd in de studie. Hij is tevreden dat hij de nuances kan toelichten die hierin niet aan bod kwamen.

Hij meent dat de onderzoekers in een kort tijdsbestek diepgaand onderzoek verricht hebben. Toch is hij het niet eens met een aantal conclusies, die gebaseerd zijn op cijfers die onvoldoende geduid werden. De cijfers zijn niet geijkt en de uitgangspunten voor het aanleveren van die cijfers, waren onduidelijk.

Vlaanderen investeert 57 miljoen euro in een nieuwe concertzaal voor deFilharmonie in Antwerpen. Na zestig jaar zal deFilharmonie beschikken over een zaal die elk toporkest ter wereld verdient. De spreker is hiervoor dankbaar. Tegelijk is hij bezorgd. Elke structuurwijziging in het landschap die onvoldoende een ambitieuze artistieke langetermijnvisie uitstraalt, zou het ambitieuze traject van deFilharmonie in de weg kunnen staan. Daarom moet men er goed over waken dat de artistieke kwaliteitssprong die Vlaanderen verwacht, kan worden gemaakt. Met de toplocatie wil deFilharmonie een groter publieksbereik realiseren. DeFilharmonie wil dit geschenk van Vlaanderen verzilveren in een artistieke en economische return. Momenteel zorgt de abonnementenverkoop al voor een verdubbeling van de omzet in vergelijking met het vorige seizoen op hetzelfde moment. De programmatie moet de zaal zoveel mogelijk vullen, zij het niet met elk project, want er mag niet worden voorbijgegaan aan de artistieke verwachtingen. Een eigen huis in het hart van de stad Antwerpen biedt ook kansen om het educatieve en maatschappelijke project van deFilharmonie uit te bouwen. De ambitie is om elk kind dat in Antwerpen schoolloopt in contact te brengen met klassieke muziek via deFilharmonie. Het orkest wil ook verder bouwen aan de internationale profilering met lokale partners zoals de haven en het bedrijfsleven.

Op dit moment zorgt deFilharmonie in verhouding tot de huidige subsidie voor 20 percent eigen middelen. In vergelijking met Nederlandse orkesten die in steden met veel meer inwoners spelen, doet deFilharmonie het goed. Het is een illusie dat de eigen inkomsten van orkesten uit sponsoring komen. De eigen inkomsten komen vooral uit ticketverkoop, wat gerelateerd is aan de bevolkingsaantallen in de periferie. In het nieuwe beleidsplan voorziet deFilharmonie een kwart eigen middelen. De ticketverkoop loopt momenteel goed.

80 percent van de subsidies wordt besteed aan personeelskost. Slechts 20 percent kan worden besteed aan de werking. Als de ambitie is om een hoger niveau te bereiken op het gebied van de solisten en de dirigenten, is er meer geld nodig.

De spreker gaat verder in op het gemiddelde niveau dat in de studie wordt toegekend aan de Vlaamse orkesten. Het budget is echter niet te vergelijken met

dat van internationale toporkesten. De kritieken die de Filharmonie ontvangt bij internationale concerten en de recensies bij cd-opnames zijn positief. Vlaanderen moet ambitieus zijn. Er moet echter rekening worden gehouden met de besparingen. Bij een aantal automatische loonindexeringen zijn de subsidies niet gevolgd. De vacaturestop ten gevolge van deze besparingen brengt de leeftijdsmix – die essentieel is voor een dynamisch orkest – in het gedrang. Bij het inschakelen van freelancemusici geeft de Filharmonie daarom de kans aan jonge, afgestudeerde musici om professionele ervaring op te doen. Daarnaast zal de orkestacademie worden opgericht.

De Filharmonie staat niet negatief tegenover het cohabitatiemodel dat wordt voorgesteld in het rapport van Vandyck en Vandenbroeck en heeft hierover constructieve gesprekken gevoerd. De artistieke kwaliteitsbewaking moet vooropstaan, in handen blijven van de Filharmonie en kaderen in een ambitieus plan. Zowel de symfonische taak als de begeleidingen van opera en ballet moeten een hoger artistiek niveau bereiken. Dit zijn cruciale voorwaarden om een belangrijke speler te worden op de Europese markt.

De educatieve en sociale projecten van beide huizen moeten blijven bestaan. Als de opdracht van een nieuw orkest te groot wordt, zonder dat de nodige middelen volgen, moeten er keuzes worden gemaakt. Het zou bijzonder jammer zijn om te snoeien in deze werking.

De spreker is tevens bezorgd over de leeftijdspiramide van het Kunsthuis. 70 percent van de musici van het Kunsthuis is ouder dan 50 jaar.

Een cohabitatiemodel met twee speekkernen lijkt hem geen slecht idee. De historische identiteit van beide kernen blijft behouden. In een eerste fase kan een inzetbaarheid worden overwogen, rekening houdend met de noden en de wensen van de musici.

Een evolutie naar een flexibel, groot orkest met inzetbare musici kan een verrijking zijn voor de musici zelf. Een weloverwogen cohabitatiemodel kan een verrijking zijn voor het publiek, zowel in Gent als in Antwerpen. Er zijn internationaal legio voorbeelden van huizen die op deze manier functioneren. De modellen in het buitenland bevatten wel meer musici. Ook een operahuis zonder eigen orkest kan succesvol zijn. Hij noemt het voorbeeld van de Nederlandse Opera in Amsterdam.

Afstemming van de arbeidsvoorwaarden en coördinatie van de diensten zijn noodzakelijk. De artistieke aansturing moet centraal gebeuren, via een overlegorgaan met de chef-dirigent, de opera-intendant, de orkest-intendant en de artistieke directies die samen keuzes maken over de dirigenten, het repertoire en de solisten.

In de studie wordt er een transitie-manager vermeld. Dit vindt de spreker gevaarlijk. Als een van de huizen verantwoordelijk wordt gesteld voor de evolutie naar een nieuw model, moet men durven aannemen dat er voldoende knowhow en artistieke expertise in huis aanwezig zijn om dit intern vorm te geven. De gesprekspartners moeten een mandaat krijgen om te praten over een verregaande samenwerking.

3. Toelichting door Lena De Meerleer

Lena De Meerleer, algemeen directeur van het Kunsthuis Opera Vlaanderen Ballet Vlaanderen, meent dat de studie van Vandyck en Vandenbroeck, in opdracht van minister Sven Gatz, een impuls tot reflectie geeft. Ze vindt het de plicht van het

Kunsthuis om zijn werking te evalueren en mee te werken aan een visie over een veerkrachtig Vlaams orkestenlandschap.

De lektuur geeft een aantal waarden weer, die het Kunsthuis onderschrijft: de jeugdwerking, de muziekopleidingen, de maatschappelijke opdracht van elk orkest en huis in Vlaanderen en het welzijn van de muzikanten. Aan dit laatste belangrijke element moet er worden gewerkt, om de creativiteit van de musici te kunnen waarderen. Hiervoor moet men oog hebben in de verdere ontwikkeling van een visie.

In de studie van Vandyck en Vandenbroeck leest de spreker over samenwerking, cohabitatie of fusie tussen de Filharmonie en het Kunsthuis. De minister sprak over wederzijdse inzetbaarheid. Ze meent dat het Kunsthuis wil meedenken over veranderingen. Ook de fusie tussen Opera en Ballet hebben de mensen van het Kunsthuis met veel inzet benaderd en gerealiseerd. De output bewijst dat het Kunsthuis er staat en het budget is in evenwicht. De fusie is nog niet helemaal gerealiseerd. Sociaal-rechterlijk zijn er nog een aantal uit te klaren punten. De eengemaakte organisatie is nog altijd fragiel. Het orkest doet wat er wordt verwacht: het begeleidt acht operaproducties, vier concerten en twee balletten op twee speelplekken. De gevraagde efficiëntie is gerealiseerd. De zalen in Gent en Antwerpen lopen vol. De nationale en internationale pers heeft waardering voor de artistieke kwaliteit.

Het Kunsthuis is een Vlaamse instelling met een draagvlak in Vlaanderen. Het spelen in Gent en Antwerpen is daarvoor belangrijk en heeft een enorme meerwaarde. Binnen Europa is het Kunsthuis vrij uniek omdat alle balletten met livemuziek worden begeleid, met één orkest, één technische ploeg en één koor. Dit is duur. Het budget is in evenwicht. Op budgettair vlak is het Kunsthuis in Europa een goede leerling. Het is voor de orkestleden niet evident om telkens de heen- en terugreis tussen Gent en Antwerpen te maken. Het feit dat er twee speelplaatsen zijn, is soms een vloek, omdat dit verhindert om vaker te spelen. Bovendien zijn opera en ballet kunstvormen waarbij de muzikant een belangrijke plaats inneemt, in voortdurende dialoog met de andere artistieken en het gebeuren op de scene. Zangers, dansers, inscenering en techniek hebben ook deel in het eindproduct. Daardoor is de planning erg complex. De muzikanten hebben twee verschillende standplaatsen en repeteren in Gent. Het opheffen van een van de standplaatsen zou betekenen dat je het arbeidscontract van die mensen verbreekt. De arbeidsvoorwaarden zijn gelinkt aan deze specifieke complexiteit. De werknemers van het Kunsthuis vallen onder de cao Podiumkunsten, in tegenstelling tot de orkesten waarvoor de cao Muziek geldt.

De passie en gedrevenheid van de orkestleden zijn ook te danken aan de sterke band met het Kunsthuis. Het succes van de voorstellingen, de nominaties en de prijzen zijn hun verdiensten. Ze spelen onder leiding van bekende dirigenten en met belangrijke choreografen en identificeren zich met de lange en turbulente geschiedenis van het Kunsthuis. De spreker noemt deze identificatie een heel belangrijk gegeven.

Het feit dat de fusie nog erg fragiel is, de complexiteit van de planning, de identificatie van de musici met het huis, het succes van de manier waarop het Kunsthuis nu werkt, het feit dat het budget realistisch en in evenwicht is en de efficiëntie van de musici rekening houdend met de twee speelplekken, maken dat wederzijdse inzetbaarheid niet evident of onmogelijk is.

Een cohabitatie is een vorm van een fusie of een traject dat veel (financiële) inspanningen vergt van de medewerkers, de leiding en de overheid. Een fusie garandeert geen kwaliteitszorg. Een intensieve samenwerking tussen de orkesten vergt investeringen in gebouwen en omkadering en tijd voor de educatieve en

maatschappelijke werking. Vanuit een oprechte bezorgdheid en realiteitszin gelooft de spreker niet in de in de studie voorgestelde fusie tussen de orkesten. Een dergelijke fusie heeft enkel zin op voorwaarde dat er wordt geïnvesteerd vanuit een langetermijnvisie. Uiteraard wil het Kunsthuis meedenken over een matuur orkestenlandschap en wederzijdse inzetbaarheid, maar de spreker besluit dat er op korte termijn geen winst te realiseren is. Het Kunsthuis wil wel graag meewerken aan een strategisch plan voor Vlaanderen voor een veerkrachtig orkestenlandschap.

4. Toelichting door Gilles Ledure

Gilles Ledure, algemeen directeur van Flagey, noemt de huidige beweging ambitieus, moedig en vooruitstrevend. De problemen worden niet omzeild. Hij herkent de ambitie van Vlamingen om in de wereld aanwezig te zijn en uit te blinken. Hij noemt deze constante zorg om meer te willen bereiken, een goede attitude.

De probleemstelling die in het rapport naar voren wordt geschoven, is niet eenvoudig. De kern van het rapport heeft niets te maken met Flagey, dat wel een zeer nauwe samenwerking heeft met Brussels Philharmonic en andere ensembles. Toch voelt hij zich persoonlijk betrokken. Zijn loopbaan is gestart in De Munt. Vervolgens heeft hij de overstap gemaakt naar het Nationaal Orkest van België, in een verbondenheid met BOZAR. In het buitenland heeft hij de fusie meegemaakt tussen het orkest en de zaal in Luxemburg. Deze fusie was noch aangekondigd, noch voorbereid, en is gebeurd zonder plan en zonder ander objectief dan besparingen. Het resultaat was dat het met de zaal niet beter gaat en dat het orkest onbestaande is. Ook dit traject was erg leerrijk. Daarna is hij artistiek directeur geworden in Rijsel. De Fransen zijn de Belgen voorgegaan in de nauwe samenwerking tussen orkesten, zalen en operahuizen. In Rijsel heeft de opera geen orkest, maar zit het orkest in de bak. Er zijn ook gespecialiseerde ensembles. Ook in Straatsburg of in de Pays de la Loire is er een nauwe samenwerking tussen opera en orkest. In Parijs zijn er twee zalen en een orkest, dat naar Weense norm zeer groot is, en poly-inzetbaar in verschillende zalen. De projecten zijn altijd zeer grondig bedacht. Dit leidt op lange termijn tot kwaliteitsverbetering.

Hij voelt zich aangesproken door de nuttige oefening die nu gemaakt wordt en drukt zijn bewondering uit voor het feit dat deze beweging in gang wordt gezet. De maatschappij verandert en de uitdagingen zijn zeer ingewikkeld. De orkesten, de zalen en de omgeving zijn nauw verweven met elkaar. De spreker is niet pessimistisch over de culturele interesse. De zalen zitten vol. Momenteel beleeft Europa echter een migratiecrisis, die maatschappelijke uitdagingen met zich meebrengt. Antwoorden op deze veranderingen hebben betrekking op Onderwijs, Cultuur en de sociale organisatie van de maatschappij. De verwachtingen ten aanzien van de orkesten veranderen. Orkesten zijn sociologische spelers, met een functie die verdergaat dan het uitvoeren van repertoire. Orkesten moeten creativiteit en flexibiliteit tonen. Hij vreest dat anders een bepaalde manier van cultuur beleven definitief verleden tijd zal zijn. Hij verwijst als voorbeeld naar de evolutie van opera naar een breed maatschappelijke kunstvorm. Men mag zich niet laten afschrikken door technische of juridische elementen of bedenkingen over identiteit. Flagey heeft tien jaar gezocht naar een nieuw succesvol privaat-publiek werkingsmodel en nu heeft de zaal een nieuw leven gekregen.

Vlaanderen heeft sterk geïnvesteerd in de instellingen en de infrastructuur. In veel landen gebeurt dit niet. Nederland doet momenteel net het tegenovergestelde. Deze ambitie van Vlaanderen mag volgens de spreker gestalte krijgen in nieuwe samenwerkings- en presentatievormen.

5. Tussenkost van Ann Soete

Ann Soete ziet een discrepantie tussen de inleidingen van Joost Maegerman en Lena De Meerleer. Ze is verrast dat Joost Maegerman het scenario van een cohabitatie invult met een orkest van 140 à 150 musici. De Filharmonie telt nu 70 en het Kunsthuis 65 muzikanten. Op het personeelsbestand is dat geen besparing. Ze vraagt waar de besparing dan wel mogelijk is.

Ze vraagt de sprekers hun mening over de tendens dat jonge muzikanten die in Vlaanderen afstuderen niet het vereiste niveau zouden halen. Velen onder hen volgen in het buitenland bijkomende cursussen. Wat is een mogelijke aanpak om de muzikanten te stimuleren opnieuw in een orkest in Vlaanderen aan het werk te gaan? Welke opportuniteiten liggen daar?

6. Tussenkost van Yamila Idrissi

Yamila Idrissi begint haar tussenkomst met een verwijzing naar de besprekingen in de commissie over het rapport van Dominique Savelkoul over de fusie tussen Opera en Ballet. Ze meent dat Lena De Meerleer een ervaringsdeskundige is en begrijpt dat de fusie nog fragiel is. Het was een zware, maar wel succesvolle oefening. Ze vraagt haar wat de voorwaarden zijn vooraleer een volgende stap kan worden gezet.

Ook de studie van Vandyck en Vandenbroeck, in opdracht van minister Sven Gatz, werd besproken in de commissie. Ze vindt het kras dat Gunther Broucke de benadering van sommige delen van deze studie pseudowetenschappelijk en pseudo-intellectueel noemt. Ze vraagt of dit de reden is dat hij niet ingaat op de inhoud van de studie. Welke zaken uit deze studie vindt hij wel relevant en bruikbaar?

Ze heeft begrepen dat de minister wil inzetten op een draagvlak. De soep wordt nooit zo heet gegeten als ze wordt opgediend. Hij heeft de onderzoekers tijdens de vorige vergadering uit de wind gezet.

De studie spreekt over de gemiddelde kwaliteit van de orkesten. Ze vraagt naar de visie van de sprekers. Hoe verhoudt dit zich tot de internationale prijzen die de orkesten winnen? Ze vraagt meer informatie over het publieksbereik. Hoe rijmen de sprekers dat de zalen vol zitten met de conclusies uit de studie? Wordt er te weinig gespeeld? Hoe kan dit worden verbeterd?

Het orkest staat of valt met het welzijn van de muzikanten. De verloning van de muzikanten, de statuten en de vervanging van muzikanten zijn belangrijk. Hoe wordt dit opgevangen?

Ze begrijpt dat Lena De Meerleer bereid is om mee na te denken over meer samenwerking in de evolutie naar een matuur Vlaams orkestenlandschap. Welke aanpak en tijdspad acht ze realistisch? Waar willen de orkesten over vijf jaar staan? Hoe kan men evolueren naar een matuur, kwaliteitsvol en financieel gezond Vlaams orkestenlandschap, met een goed publieksbereik, dat ook beantwoordt aan een aantal principes dat in de synergienota van een aantal jaren geleden aan bod kwam?

7. Tussenkost van Caroline Bastiaens

Caroline Bastiaens feliciteert Gunther Broucke met het nieuws dat de Koningin Elisabethwedstrijd voor cello in 2017 zal worden begeleid door Brussels Philharmonic.

Ze onderschrijft de intentie van het regeerakkoord om de instellingen van de Vlaamse Gemeenschap meer armslag te geven en wil hier verder invulling aan geven.

Tegelijk is het nodig om verder te reflecteren over de studie die een sterk en veerkrachtig Vlaams orkestenlandschap beoogt. Ze is erg blij met de tussenkomst van Gilles Ledure over de wijzigende samenleving. Men moet nu nadenken over de toekomst, anders komen de sterke orkesten onder druk te staan. Ze vraagt de sprekers om te reflecteren over een aantal elementen uit de studie zoals de centrale rol voor en het welbevinden van de musici en het maatschappelijke project van elk orkest. Ze vraagt zich af of elk orkest dit apart moet realiseren of dat men met een gezamenlijke aanpak meer resultaten kan bereiken. Ze uit haar waardering voor het stijgende publieksbereik en de educatieve projecten en maatschappelijke werkingen. Toch is de verwachting om stappen vooruit te zetten. Ze vraagt de orkesten om positief ingesteld te zijn ten aanzien van de toekomst. Het uitgangspunt is niet een besparingsoperatie, noch op de middelen noch op het personeel. Toch vindt ze het belangrijk om de doelstellingen en de beoogde aanpak duidelijk te formuleren. Ze is ervan overtuigd dat meer synergie mogelijk is. Onder welke randvoorwaarden achten de sprekers dit mogelijk?

8. Tussenkomst van Manuela Van Werde

Manuela Van Werde vraagt welke winst op korte termijn kan worden geboekt met de cohabitatie die in de studie wordt voorgesteld. Ze apprecieert de uitspraak van Gilles Ledure dat men moet openstaan voor verandering. Nieuwe wegen inslaan is goed, maar de fusie tussen Opera en Ballet is nog niet volledig afgerond. Voor de Opera is de problematiek van de gebouwen met de noodzakelijke renovatie op de twee standplaatsen ook belangrijk. Naast de technische moeilijkheden, is er ook het gegeven dat een groot deel van het personeel tot een oudere leeftijdscategorie behoort. Ze vraagt zich af hoe het personeel zich opstelt ten aanzien van een nieuwe cohabitatie. Op welke termijn is een cohabitatie realistisch?

9. Tussenkomst van Bart Caron

Bart Caron formuleert zijn tussenkomst op basis van de studie van Vandyck en Vandenbroeck en de adviezen bij de beoordeling van de grote kunstinstellingen in het kader van het Kunstendecreet.

Op basis van de bevraging van een panel concludeert men in de studie dat het artistieke niveau van Brussels Philharmonic en de Filharmonie gemiddeld is. De beoordeling van de beoordelingscommissie is positiever en erkent de trajecten van verbetering. Hij stelt de vraag of de sprekers van de orkesten akkoord gaan met de vaststelling van het gemiddelde artistieke niveau. Over het orkest van de Opera wordt er gesteld dat het niveau te laag is. Hij vraagt of de spreker dit erkent en welke verbetertrajecten mogelijk zijn.

De studie stelt dat klassieke muziek slecht 3,7 percent van de Vlamingen bereikt. In de totaliteit blijft het bereik beperkt, zeker in vergelijking met Nederland en Finland, waar er een publiekbereik is van respectievelijk 9 en 20 percent. Hij vraagt of de sprekers dit als een probleem erkennen. Zijn ze bereid om in de beleidsplannen ruimte te maken en middelen in te zetten voor educatie en publieksstrategieën voor de verruiming van de doelgroep? De onderzoekers stellen dat de uitbouw van een draagvlak voor klassieke muziek belangrijker is dan het artistiek excelleren. Gaan de sprekers hiermee akkoord? Hij vindt zelf dat het draagvlak voor klassieke muziek in Vlaanderen te klein is en dat het publieksbereik te laag is.

Hij merkt op dat veel musici een gebrek aan artistieke waardering voor hun werk en inzet ervaren. Musici worden te weinig betrokken bij het beleid van de orkesten. Hij vraagt welke strategieën nodig zijn om muzikanten inspraak te geven bij de koers en het algemene beleid van de orkesten.

Het rapport bevat een bedenking over de arbeidsinefficiëntie en de onderbenutting van de werkuren. Er wordt een Nederlands orkestmodel vermeld met onder meer zelfstudie en externe praktijken, dat meer ruimte laat voor individuele musici en meer efficiëntie oplevert. Hij vraagt of dit als voorbeeld kan dienen. Zou het niet beter zijn om te evolueren naar één werkmodel voor alle orkesten met een gelijkvormig arbeidsreglement? Zou een efficiëntere werking op deze manier niet meer kans maken om gerealiseerd te worden?

Het rapport stelt dat een orkest geen 90 of 97 musici hoeft te hebben om artistiek te kunnen excelleren. Een groot orkest met een vaste bezetting zou zelfs eerder tot een niveaudaling leiden. In het document wordt er verwezen naar het Budapest Festival Orchestra. In de aanvragen voor de subsidieronde in het kader van het Kunstendecreet gaan Brussels Philharmonic en de Filharmonie uit van het ideale bezettingsmodel. Dit wordt gevraagd, ook al stelt het rapport dat dit geen noodzaak is voor artistieke excellentie. De beoordelingscommissie sluit zich in zijn adviezen aan bij het rapport. Hij vraagt de mening van de sprekers hierover.

Hij vraagt de mening van Gunther Broucke over het uitgesproken profiel van Brussels Philharmonic, dat ook bevestigd is door de beoordelingscommissie. Hij vraagt aan Joost Maegerman wat volgens hem de meerwaarde is van een potentiële integratie van de twee orkesten. Aan Lena De Meerleer vraagt hij of het de intentie is om de twee speelplaatsen in Gent en Antwerpen te behouden.

De koren van Brussels Philharmonic en het Kunsthuis maken deel uit van de structuren. Er moet worden nagedacht over de toekomst van de koren in Vlaanderen. De koren doen degelijk werk, maar er kan veel meer worden uitgehaald op artistiek gebied.

Er is een grote klacht over de te lage vergoedingen van freelancemuzikanten. Kan daaraan worden verholpen?

10. Antwoorden van Gunther Broucke

Betreffende de instroom van jonge musici, zegt *Gunther Broucke* dat bij Brussels Philharmonic de aanwervingen uitsluitend gebeuren via internationaal uitgeschreven audities. Hij stelt vast dat er daarbij relatief veel Belgen en Vlamingen worden aangeworven. Naarmate de faam van een orkest groeit, stijgt echter de internationale belangstelling van jonge musici en high potentials voor Brussels Philharmonic, dat bovendien relatief gevrijwaard is in de crisis van de orkesten wereldwijd.

De huidige opleidingen zijn geënt op een solistische carrière. De conservatoria doen beperkte inspanningen voor orkestspel. Het zou goed zijn om werk te maken van een jeugdorkest, dat ingebed wordt in de werking van de orkesten en waarbij de specifieke competenties die nodig zijn om te functioneren in een orkest aangescherpt worden. Op termijn kan er dan nagedacht worden over een ander model om ingang te vinden in een orkest dan via audities.

De spreker vindt de studie van Vandyck en Vandenbroeck constructief en interessant. Het valt hem echter op dat het cijfermateriaal niet gebaseerd is op duidelijke definities – zoals bijvoorbeeld de definitie van een concert – en niet gekalibreerd is. De verschillende orkesten hebben de vragen op verschillende manieren benaderd. Op het niveau van de Vlaamse Gemeenschap zou er kunnen

worden gezocht naar een gekalibreerd meetsysteem voor het prestatievolume. Er werd bij aanvang van de studie gevraagd om Brussels Philharmonic te situeren binnen een lijst van orkesten, waarmee nadien niet meer werd gewerkt. Dit noemt de spreker pseudowetenschappelijk.

Hij is het niet eens met de conclusie uit de studie dat Brussels Philharmonic een gemiddeld artistiek niveau haalt. De internationale kritieken voor de opnames en de concerten in het buitenland zijn lovend. De internationale prijzen en de buitenlandse belangstelling staan in contrast met die conclusie.

Zijn persoonlijke mening over het artistieke niveau van het orkest van de Opera is dat dit orkest prachtige zaken realiseert. Met de conclusie uit de studie over het artistieke niveau van dit orkest, is hij het fundamenteel oneens. Vanzelfsprekend zijn er verbetertrajecten mogelijk, maar deze conclusie is niet gestaafd door de feiten.

De spreker meent dat er verder moet worden ingezet op het publieksbereik. Het cijfermateriaal dat gebruikt is in de studie voor Brussels Philharmonic, is gedateerd. Vanaf 2005 is het orkest naar de stad verhuisd. Het Vlaams Radio Orkest in Brussel werd niet onthaald op applaus. Op een aantal jaar tijd werd er een spectaculaire weg afgelegd. Het groeiritme moet blijven.

Het loonniveau van de musici en van de freelancers is een pijnpunt. Er is reeds een loonkloof in vergelijking met de federale instellingen. Een internationale benchmark is nodig. De lonen zijn te laag, maar enkel en alleen op instellingsniveau kan daaraan niet worden verholpen. Bij Brussels Philharmonic is een deel van het personeel statutair. Zij volgen het ritme van de loonevoluties van de VRT. De schade voor de beschikbare loonruimte voor de contractuelen is ernstig. De beoordelingscommissie erkent dit probleem.

Wat betreft de rol van Brussels Philharmonic in het toekomstparcours, erkent de studie dat het aangewezen is om door te gaan op het ingeslagen parcours van creativiteit en innovatie, zowel voor de inhoud als voor de structuren. Er moet worden gewerkt aan een participatieproject in Brussel en aan de uitstraling naar het buitenland. De intendant wil dit verder uitwerken, samen met de musici, om de positie van de orkestmusicus sterker te maken en te beveiligen.

De betrokkenheid van de musici is een moeilijk parcours. Er werd recent een collega aangeworven die zich hierop zal toeleggen, in de evolutie naar een participatieve organisatie. De hiërarchische structuur die noodzakelijk is op het podium, moet kunnen worden gerijmd met participatieve structuren en overlegorganen.

Er moet worden gewerkt aan een draagvlak voor klassieke muziek. Vlaanderen heeft een zeer fijnmazig netwerk met betrekking tot het muziekonderwijs op een professioneel niveau. Het netwerk van het deeltijdse kunstonderwijs tegen democratische voorwaarden moet worden gekoesterd. De structuren en de culturele centra zijn aanwezig. Een breder debat samen met andere orkesten, de culturele centra en het deeltijds kunstonderwijs is noodzakelijk.

In de orkesten wordt er hard gewerkt. Hij is het oneens met de conclusie van de studie over de arbeidsefficiëntie van de musici. Dit werd niet bekeken in een internationale context, en bovendien op een niet-gedefinieerde en niet-gekalibreerde manier. De spreker noemt dit tendentiekus.

Wat de samenwerking met andere koren betreft, zijn er gesprekken opgestart met het Collegium Vocale. De finaliteit van een operakoor en een kamerkoor

liggen ver uit elkaar. Hij ziet niet onmiddellijk een gewin in een samenwerking met het koor van de Opera.

11. Antwoorden van Gilles Ledure

Gilles Ledure meent dat de evolutie naar een sterker orkestenlandschap met meer samenwerking een langetermijnevolutie kan zijn voor de komende tien à twintig jaar en dat dit moet gebaseerd zijn op fundamenteel doordachte plannen met een grote betrokkenheid van alle stakeholders.

Betreffende het welzijn van musici, is het van belang dat ze zich betrokken en gerespecteerd voelen. Wanneer aan deze voorwaarde voldaan is, kunnen alle mogelijke toekomstperspectieven op een doordachte en rustige manier worden bestudeerd.

Hij heeft bedenkingen bij een aantal cijfers en conclusies van de studie. Hij kent het orkestenlandschap in Duitsland zeer goed. Men mag niet besluiten dat het slecht gaat met de symfonieorkesten in Europa omdat er in Duitsland orkesten werden opgedoekt. Er waren 250 orkesten en 80 operahuizen.

De bezoekersaantallen in de concertzalen zijn hoog.

Bart Caron verwijst naar de cijfers uit de Participatiesurvey over het beperkte publieksbereik.

Gilles Ledure meent dat er een zeer divers publiek is, op het gebied van leeftijd en sociologische achtergrond, voor alle genres. De cijfers over de participatiegraad moeten kritisch worden bekeken.

12. Antwoorden van Joost Maegerman

Joost Maegerman meent dat het uitgangspunt van de studie geen besparingsoperatie is. Men wil evolueren naar een beter niveau in het orkestenlandschap. Hij vraagt dus met aandrang om er geen besparingsoefening van te maken.

De Filharmonie organiseert internationale wervingen. De beste mensen worden geselecteerd. Vroeger was er een trend dat jonge Vlamingen werden aangeworven bij Nederlandse orkesten. Momenteel bestaat de omgekeerde beweging. Het niveau van de afstuderende musici in Vlaanderen is wisselend. Een muziekopleiding is erg gespecialiseerd. Vier conservatoria werden opgeslokt door hogescholen die beschikken over beperkte middelen maar tegelijk wel voor elk instrument een docent willen. Hiervoor is Vlaanderen te klein. De krachten moeten worden gebundeld en gecentraliseerd.

Het artistieke niveau van de orkesten is moeilijk objectief vast te leggen. Er zijn momenten waarop de orkesten excelleren en andere momenten waar verbetering mogelijk is. De ambitie blijft om in de top league te spelen. De discussie over het huidige niveau moet worden losgelaten.

Wegens de sluiting van de Elisabethzaal moet de Filharmonie momenteel de concerten ontubbelen en uitwijken naar twee zalen in Antwerpen. Toch worden elk seizoen veel mensen bereikt.

Om de beste musici naar Vlaanderen te halen, moeten de orkesten hen iets kunnen bieden dat in verhouding staat tot wat de internationale markt te bieden heeft. Elk orkest moet de ambitie behouden om binnen zijn profiel te willen excelleren. Los van het aantal musici, zijn er veel orkestmodellen mogelijk die opereren binnen specifieke contexten. Het Budapest Festival Orchestra kan niet

worden vergeleken met de orkesten in Vlaanderen, vermits daar om de twee of drie jaar het functioneren van elke musicus ter discussie staat. Er zijn orkesten in Engeland die met een kleine kern werken en met freelancemusici, die ervoor kiezen om in de verschillende orkesten te spelen. In Vlaanderen is die markt niet aanwezig, zoals bijvoorbeeld in Londen waar er meerdere excellente orkesten zijn die werkgelegenheid creëren voor freelancers.

Er kan worden samengewerkt aan een maatschappelijk project, maar de inbedding van sociale projecten en educatie moet wel lokaal gebeuren. Elk orkest moet zich focussen op de maatschappelijke context rond het huis. Uitwisseling van expertise en kennisdeling zijn natuurlijk interessant.

Het publiek en de musici moeten voordelen halen uit een synergie. Bij het orkest van de Filharmonie spelen musici die zowel een opera of een ballet kunnen begeleiden als op het podium kunnen spelen. De musici vinden dit een verrijking.

Een langetermijnvisie is noodzakelijk. Een ondoordachte fusie op korte termijn zou voor een artistieke kwaliteitsdaling zorgen. Met de juiste stappen en betrokkenheid en inspraak van de musici in de strategie is het op lange termijn wel mogelijk. Hij is bereid na te denken over hoe de inspraak beter kan worden georganiseerd, want de huidige structuren laten dit onvoldoende toe.

Hij gaat niet akkoord met de conclusie uit de studie omtrent het gemiddelde artistieke niveau. Hij erkent wel dat er verbeteringen mogelijk zijn. Problemen op de werkvloer reflecteren zich in het artistieke niveau. Als het voortbestaan van het orkest binnen de bestaande structuren bij een nieuwe beleidsperiode telkens ter discussie staat, heeft dat een impact op het welzijn van de musici.

De maatschappij wordt elke dag diverser. Klassieke muziek is nog altijd een nicheproduct. De grote sleutel tot participatie is dat kunst veel meer aan bod zou moeten komen in het reguliere onderwijs. Dan zouden de affiniteit van kinderen met klassieke muziek en de doorstroom naar het deeltijds kunstonderwijs groter zijn.

Wat betreft de arbeidsefficiëntie, verwijst de spreker naar Nederland, waar een nieuwe cao werd opgesteld voor de orkesten. Men heeft geprobeerd om een 38-urenweek toe te passen op een orkest. Dit blijkt niet werkbaar. Orkesten moeten een opdracht krijgen op het gebied van de output. Het aantal uren die nodig zijn om te excelleren, is de beleidsverantwoordelijkheid van elk orkest zelf. Het sterker sturen op financiële efficiëntie noemt hij een gevaarlijke evolutie en zal geen artistieke winst opleveren.

Op dit moment engageert de Filharmonie veel freelancemusici wegens het gebrek aan middelen om het orkest op te vullen naar de noden van het repertoire. De tarieven zijn vastgelegd in een cao. Hij is vragende partij om deze cao te herzien.

13. Antwoorden van Lena De Meerleer en Luc Joosten

Lena De Meerleer antwoordt wat ze verstaat onder de fragiliteit van de fusie. Bij het Ballet was er een urgentie. Er werd twee jaar geïnvesteerd in het transitierapport en men is nu drie jaar ver in de onderhandelingen over de fusie. Er zijn veel inspanningen geleverd door de mensen van de Opera en het orkest. Het Ballet moet een eigen dynamiek kunnen houden binnen een groter geheel. Het productieproces gebeurt apart vooraleer Ballet en Opera samenkomen. Een periode van vijf jaar is kort voor een complexe fusie waarbij rekening moet worden gehouden met de geschiedenis van de twee orkesten in Gent en Antwerpen en met een ingewikkelde planning.

Er moet nagedacht worden over het grotere geheel van het orkestenlandschap in Vlaanderen. Er is echter tijd voor nodig. Op korte termijn is er geen winst te boeken met een fusie tussen het orkest van het Kunsthuis en de Filharmonie. Men kan enkel stappen zetten als er een gedragen beslissing is, waarbij ook nagedacht wordt over de educatieve trajecten.

Ze hoopt dat er binnen vijf jaar minder energie moet worden geïnvesteerd in de gebouwen. Ten tweede wil ze dat het artistieke project voor het Ballet samen met de Opera uitrolt. De fusie is vertrokken van praktische aspecten. Nu is er nood aan een artistieke visie en een unieke profilering in Vlaanderen en internationaal. Deze zoektocht zal de komende vijf jaar plaatsvinden. De participatie van de medewerkers van de Opera en het Ballet is eerder beperkt. Het is belangrijk dat ook hiervoor de komende vijf jaar een traject wordt uitgezet met oog op het welzijn van de muzikanten en de medewerkers. De eigen inkomsten moeten worden verhoogd om de financiering stabiel te houden.

Er is een open geest om samen te werken en om de banden te versterken. Bij de overgang naar een juridische samenwerking onder één gezag op lange termijn, is er nood aan een uitgewerkt en doordacht plan. Momenteel worden nog elke dag stappen gezet om de fusie die er nu is, verder uit te werken. Men wil in Antwerpen en Gent blijven spelen. Als er wordt gekozen voor een groot plan, moet men ambitieus durven zijn, en niet werken met tussenfasen zoals een cohabitatie.

De gesprekken met de vakbonden verlopen in een constructieve sfeer. Ze zijn matuur en welwillend genoeg om mee na te denken over een goede arbeidsreglementering.

Luc Joosten, hoofddramaturg bij het Kunsthuis Opera Vlaanderen Ballet Vlaanderen, wijst erop dat de studie concludeert dat het artistieke niveau gemiddeld is, en niet middelmatig. De onderzoekers hebben getracht de orkesten te positioneren binnen een lijst van toporkesten zoals Berliner Philharmoniker en Wiener Philharmoniker. De orkesten werken eraan om die positie nog te verhogen. De publieke erkenning en de internationale waardering voor het orkest van de Opera en de aanwezigheid van topdirigenten in huis, de nominaties en erkenningen maken wezenlijk deel uit van de grote inzet van het orkest. Het is een misverstand dat het orkest ondergesneeuwd is onder het scenische succes van de Opera. Het orkest is geen begeleiding van de Opera, maar het orkest maakt mee de Opera.

Het koor komt in de studie weinig ter sprake. Het werd twee jaar na elkaar genomineerd in de categorie van beste operakoor ter wereld. Er is een grote kwaliteit. Gesprekken over samenwerking zijn niet evident wegens de specificiteit van het koor.

Hij wijst erop dat de Opera initiatieven neemt om het talent in Vlaanderen te begeleiden. De participatiegraad aan klassieke muziek is beperkt. Anderzijds zit de deelname aan de concerten bijna aan het maximum. Als de participatiegraad moet stijgen, is er nood aan investeringen in nieuwe podia. De aandacht voor opera binnen het muziekonderwijs in Vlaanderen is ondermaats. Momenteel is er binnen het huis een educatieve dienst die moet worden uitgebouwd.

II. Hoorzitting op 30 juni 2016

1. Gezamenlijke toelichting door Inge Hermans, Kristien Van Diest en Sofie Ostyn

Inge Hermans, voorzitter van ACOD Cultuur, wil namens haar collega's musici en namens de vakorganisaties de commissie bedanken voor de kans om hun standpunten over het rapport kenbaar te maken. Ze heeft het rapport met een grote nieuwsgierigheid en interesse gelezen en de voorbije hoorzittingen gevolgd. Een veerkrachtig Vlaams orkestlandschap wil iedereen. Ze stelt zich echter de vraag of met de voorstellen uit de studie Vandyck en Vandenbroeck het orkestlandschap inderdaad nog veerkrachtiger zal worden. Als hoofdrolspelers en betrokken partij, willen de vakbonden kritische kanttekeningen maken.

De diagnose van de context waarin de orkesten zich bewegen, kan ze begrijpen maar elk punt van deze momentopname zou volgens haar een aparte onderzoeksvraag kunnen zijn. De hamvraag "Was ist uns die Musik wert?", is fundamenteel. Wat wil men investeren in de orkesten? Is het wel verantwoord om deze investeringen te doen gezien het elitaire karakter dat de klassieke muziek nog steeds heeft? Tussen 4 en 10 percent van de bevolking gaat naar klassieke concerten. Dit is niet veel en daarom is het niet abnormaal dat men die vraag stelt. Maar anderzijds zitten de zalen helemaal vol. Indien men een groter maatschappelijk bereik nastreeft, zijn meer zalen en meer middelen nodig om nog meer te spelen.

De maatschappij verandert grondig, met de massale internationalisering, de vluchtelingenstromen, de ongelijkheid in ontwikkeling en onderwijsniveau, het in vraag stellen van vrijheden en hoe ermee om te gaan, het fanatisme en de terreur die dit met zich meebrengt. Op deze nieuwe gegevens moet men antwoorden formuleren. Alle actoren moeten hun verantwoordelijkheid durven opnemen. Ook de culturele organisaties en de orkesten zijn belangrijke sociologische spelers in dat veld. De orkesten hebben hierin een rol te vervullen en moeten deze voortdurend in vraag kunnen stellen. De orkesten moeten niet meer hetzelfde doen als wat ze honderd jaar geleden deden. De invulling van de maatschappelijke rol is een voortdurende zoektocht. Dit proces kan men niet vastleggen in een enkel rapport of door politieke inmenging zonder achterom te kijken of er wel een draagvlak is op het veld zelf.

Participatie en educatie zijn cruciaal. Dit betreft menselijke waarden, dromen en visies en overstijgt het alledaagse gevecht. Muziek zorgt voor verdraagzaamheid, verbindt mensen en geeft hen een perspectief, zodat de maatschappij mentaal en moreel kan groeien. Ze vindt het belangrijk aandacht te geven aan talent. Muziek kan zorgen voor een gevoel van trots en identificatie.

Men mag de voordelen van een uitgebreid orkestlandschap en een gevarieerde concertagenda niet over het hoofd te zien. Musici vinden werk, studenten hebben een doel, de steden trekken bezoekers aan en de horeca floreert. De return is niet verwaarloosbaar. Bij de sluiting van de opera te Gent in 1989 bleef geen enkele horecazaak in de Schouwburgstraat overeind.

Kristien Van Diest, ACLVB-afgevaardigde in het Kunsthuis, noemt namens de vakbonden het rapport pseudowetenschappelijk, onvolledig en fragmentarisch. De tijd voor het onderzoek was zeer kort. Er ontstaat een fout beeld. De good practices uit het buitenland die als voorbeeld aangehaald worden, kloppen niet. De cijfers zijn onvoldoende onderbouwd en niet geijkt. De uitgangspunten zijn weinig gestaafd en meningen worden verward met feiten.

Men vergelijkt appels met peren. De verschillen tussen Brussels Philharmonic en de Filharmonie zijn al groot, maar er is bijzonder veel verschil tussen een puur symfonisch orkest zoals de Filharmonie en Brussels Philharmonic en een operaorkest zoals dat van het Kunsthuis. Een operaorkest noemt men in de studie een begeleidingsorkest, maar dat is niet helemaal juist. Het is eerder een beweeglijk en flexibel orkest. Het volgt de bewegingen op de scene, maar het is ook een hoofdspeler in het geheel van een operaproductie. Opera is een zeer complex gegeven, met de solisten en het koor die niet alleen zingen maar ook acteren en de techniek. Het is veel ingewikkelder dan een concert. Daarom moet het orkest ook heel flexibel zijn en dat is een specialiteit op zich. Er is wel degelijk een onverbreekbaar verband tussen de prestaties van de solisten en de kwaliteit van het orkest.

In het rapport wordt het operaorkest fout voorgesteld. Het lijkt wel alsof het een blok aan het been van het Kunsthuis is, dat de musici niet gelukkig zijn en dat de kwaliteit ondermaats is. Het Kunsthuis lijkt succes te hebben ondanks het orkest. De spreker vraagt zich af waarop deze conclusies gebaseerd zijn. Waarom veronderstelt men in de studie dat de musicus niet graag in de orkestbak zit? Is daar onderzoek naar gedaan?

Kunsthuis is succesvol. De ene internationale nominatie volgt de andere op. De binnen- en buitenlandse pers is lovend. De zalen zijn tot de laatste stoel gevuld. De topzangers, -ontwerpers en -regisseurs op het programma komen graag terug. Er is een groot verband tussen de renommée van een operahuis en de kwaliteit van het orkest. Het orkest is onvervangbaar. De topprestatie van een operazanger houdt ook verband met de prestaties van het orkest. Het rapport slaat in zijn benadering van opera de bal mis. Dat alleen al maakt het voor haar ongeloofwaardig.

Sofie Ostyn, vakbondssecretaris van LBC-NVK, noemt de cijfers en de vergelijkingen in de studie problematisch. De cijfergegevens geven de indruk dat er een wetenschappelijke onderbouw is, maar de onderzoeksmethode is onvoldoende gefundeerd. Ze vindt geen data-analyse terug in het rapport. Indien de onderzoekers zelf de cijfers onbetrouwbaar en onvoldoende vergelijkbaar vinden, waarom gebruiken ze deze dan om belangrijke beweringen en conclusies te onderbouwen? Het is aan hen om de gegevens om te zetten in objectief en vergelijkbaar cijfermateriaal. Er is nergens gedefinieerd wat een voltijdse bezetting van een orkest is, hoe men de reistijden, de duur van concerten of de zwaarte van een productie bepaalt. Het is erg vreemd om een onderzoek te doen zonder te definiëren wat men precies gaat meten. Ook de systeemkaarten zijn moeilijk te vatten.

De voorbeelden uit de orkestwereld die in het rapport als ideaalbeeld worden vooropgesteld, vindt ze twijfelachtig. Er wordt verwezen naar het Budapest Festival Orchestra en het Lahti Symphony als waren dit muzikale paradisijs die als voorbeeld moeten dienen. Het Budapest Festival Orchestra kampt momenteel met financiële problemen en het voortbestaan is bedreigd. Ook het Franse model waar orkesten opera's begeleiden maar niet tot het huis behoren, kan niet zomaar worden doorgetrokken naar de Vlaamse situatie.

Inge Hermans stelt zich vragen bij wie geconsulteerd werd in de studie. Ze stelt hierbij grote hiaten vast. Het rapport betreft de orkesten. Waarom zijn er dan geen internationaal gerenommeerde dirigenten en concertmeesters uit buitenlandse goede orkesten bevraagd? Men kan toch verwachten dat er informatie en vergelijkingsmateriaal gehaald worden bij minstens enkele degelijke professionele, internationale muziekbladen zoals bijvoorbeeld *Das Orchester*, over weddeschalen, orkestbezettingen, repetitieschema's of de

programmatie. De drie organisaties hebben ernstig en waardevol internationaal materiaal aangeleverd, maar hierover is in de studie niets terug te vinden.

Ook bij de keuze van de gesprekspartners mist de spreker internationale experts uit het vakgebied. De muziekwereld kent geen grenzen en België is klein. Daarom is het volgens haar ondenkbaar om de internationale experts links te laten liggen. Niet alle gesprekspartners zijn thuis in de wereld van de huidige internationale orkesten en de opera.

De kritiek op het beleid van de afgelopen jaren vanuit de verschillende orkesten, wordt in het rapport misbruikt om tot de foute conclusies te komen. De nefaste gevolgen van het inkrimpen van de vaste orkestbezetting werden vermeld. De afgelopen twintig jaar is het aantal orkestleden steeds verminderd en is de druk op de overblijvers, die de pensioenleeftijd naderen, erg gegroeid. De verwachte programmering is nefast voor een te klein orkest. Het ene zware programma door het andere spelen is schadelijk voor het psychische en lichamelijke welzijn van de orkestmusicus. De soms gebrekkige infrastructuur, een akoestisch moeilijke repetitieruimte of het ontbreken van rustruimtes hebben een schadelijke impact op het welzijn van de musici.

Kristien Van Diest stelt dat een vast effectief zorgt voor een betere kwaliteit, in tegenstelling tot wat het rapport poneert. Een musicus is geen jukebox. Freelancers voelen zich minder betrokken bij een orkest. Het vraagt tijd om zich in te werken in een speelcultuur van een orkest. Ze vergelijkt het met een ploeg van elf getalenteerde voetballers. De ene ploeg is de andere niet en men kan niet zomaar iedereen vervangen. Als er dus voor elke productie twintig vervangers toegevoegd worden, zoals nu het geval is voor Brussels Philharmonic, beperkt dit de kwaliteit van het geheel.

Ze gaat in op de zwakke positie van de freelancer. Deze kan kiezen om al dan niet in te gaan op de vraag om in een productie mee te spelen. Het is vaak onduidelijk of het arbeidsreglement geldt. De verloning bedraagt de helft van die van een collega musicus in vast dienstverband.

In het rapport wordt gesteld dat de orkesten de laatste vijftien jaar een moeilijke tijd hebben doorgemaakt. Een orkest dat voor een groot percentage uit freelancers bestaat, kan volgens de spreker niet beschouwd worden als een volwaardig uitgerust symfonisch orkest of operaorkest. Ze noemt dit een telefoonorkest en maakt nogmaals de vergelijking met een sportploeg: een elftal in het voetbal bestaat uit elf spelers en minstens zoveel vervangers, en niet uit vijf vaste en zes freelancers. Men kan dus niet verwachten dat de orkesten in hun huidige afgeslankte vorm zich bewegen in de internationale top.

Sofie Ostyn citeert uit het rapport dat orkestmusicus verworden zijn. Ze vindt dit zeer denigrerend voor de vaste musici in een orkest en sfeerschepperij. Een positief aspect in het rapport is wel de erkenning dat arbeidsvreugde een sleutelfactor voor succes is. Een fundament van arbeidsvreugde is echter een degelijke contractbasis. Dit betekent een contract van onbepaalde duur waarin een correcte verloning wordt afgesproken. Ze pleit ervoor om minder met freelancers te werken en om de ongelijkheid in verloning binnen een orkest weg te werken. Ook de starters worden onderbetaald in vergelijking met bijvoorbeeld starters in de sociale sector. De verloning moet worden opgetrokken en de barema's hersteld.

Een tweede basisvoorwaarde om te groeien en te excelleren wordt bepaald door de arbeidsomstandigheden zoals goede repetitieruimtes. Een derde factor in de motivatie en de werkvreugde van de musicus is inspraak in muziekekeuzes en arbeidsomstandigheden. Binnen de drie orkesten wordt er energie geïnvesteerd

in het sociale overleg en de directies nemen dit ter harte. Ze hoopt dat dit de komende jaren wordt voortgezet.

Musici en intendanten willen vooruit en raken misschien ontmoedigd wanneer gebrek aan middelen en inspraak hun streven naar vooruitgang belemmert. Maar de intrinsieke motivatie van de musici binnen de orkesten is passie. Zij moeten extra beschermd worden door de arbeidsomstandigheden op te krikken. Musici worden wel eens vergeleken met topatleten. Ook dit facet komt te weinig aan bod in het rapport. Het beleid moet hiermee rekening houden bij de uittekening van het muzieklandschap.

Inge Hermans citeert uit het rapport dat de weinig transparante en rigide stelsels van arbeidsreglementen en de beperkingen ervan de redenen zijn van de malaise. Er wordt echter nergens in het rapport aangetoond welke problemen de arbeidsreglementen vormen en welke malaise precies bedoeld wordt. De arbeidsreglementen zijn gebouwd op maat van een huis en zijn een evenwichts-oefening in wat moet, wat kan en wat werkt. Ze zijn niet gemaakt voor de werking van andere orkesten, maar ze zijn niet rigide of gedateerd. De arbeidsreglementen zijn gebouwd op de Arbeidswet en cao's. De sociale partners zijn al zeer creatief geweest in het maken van duidelijke afspraken over de arbeidsduur en houden hierbij rekening met de noden van de sector en de organisaties. De sectorale cao's creëren een ruim en voldoende kader waarbinnen personeel kan worden ingezet.

In het rapport leest de spreker weinig over het thema werkbaar werk. Het bevat geen suggesties ter verbetering. Dit is bijzonder spijtig, zeker gezien de onderzoekers beweren om een lans te willen breken voor de musicus. Als musicus is het uitgesloten om een avond vrij te nemen tijdens een concert of voorstelling bijvoorbeeld om de ouderavond van zijn kind bij te wonen. Het hele seizoen door kan hij onmogelijk zelf bepalen wanneer hij vrij is. Dit beperkt zijn gezins- en sociaal leven. Verhoudingsgewijs zijn er weinig musici met kinderen en veel gescheiden mensen in de orkesten. Voor alleenstaande ouders is het een bijna onmogelijke opdracht om orkestmusicus te zijn. Orkestmusicus werken voornamelijk op momenten dat andere mensen niet aan het werk zijn. Dit legt een grote druk op het privéleven en maakt een gezonde combinatie tussen werk en privé zaken vaak onmogelijk. Niet enkel het aantal uren waarop een musicus speelt is van belang, maar ook de tijd die hij of zij van huis is. De onevenwichtige work-life balance blijft een groot aandachtspunt. Een musicus in een orkest heeft geen inspraak in zijn eigen planning, in de programmatie of in het inschatten van de zwaarte van het werk. Autonomie en inspraak scoren slecht.

De musicus kiest zijn beroep en weet dat hij offers moet brengen. Toch is de vraag naar meer autonomie en inspraak die door de leden van de focusgroep werd geformuleerd, een terechte oproep. Musici willen hun inbreng hebben. Ze zijn extreem flexibel, maar hier moet ook iets tegenover staan.

De conclusie van het rapport dat een cohabitatie tussen de orkesten van de Filharmonie en van het Kunsthuis, de oplossing zou zijn voor de vraagstukken waar de orkesten in de huidige context voor staan, vindt *Kristien Van Diest* een rare conclusie. Ze vraagt hoe de onderzoekers tot deze conclusie gekomen zijn. Zelfs als men abstractie maakt van alle kritische kanttekeningen, vindt ze geen degelijke motivatie om de Filharmonie en het orkest van het Kunsthuis op dit moment onder een dak te verenigen. Waarom zou het orkest van de Opera onder de structuur van de Filharmonie werken? Het is een oud idee dat om de paar jaar opduikt. Het is gerelateerd aan de problematiek van onvoldoende middelen om de artistieke excellentie waar te maken. Men kiest de oplossing die het makkelijkst lijkt.

Het Kunsthuis heeft net een fusie achter de rug na de insourcing van het Ballet. Het kreeg de opdracht om een eenheidsstatuut voor het hele Kunsthuis te creëren onder de cao Podiumkunsten. De afgelopen twee jaren heeft men gewerkt aan het harmoniseren van de arbeidsreglementen met deze cao als basis. Dit proces is bijna helemaal rond. Ze is verontwaardigd over het idee dat men zou moeten outsourcen, heel dit werk opnieuw zou moeten doen en het orkest onder een andere cao zou moeten onderbrengen. Volgens de spreker gooit men met geld op deze manier. Het huis is langzaam herbouwd en iedereen heeft bijna zijn plaats gevonden. Er is een grens aan wat men van een huis kan vragen. Over de tijd die een orkest nodig heeft om na een fusie het oude niveau terug te zoeken, of bij elke prestatie een artistieke excellentie te waarborgen die gelijk staat aan de internationale toporkesten, wordt er in de studie met geen woord gerept. Na een fusie volgt er eerst een lange periode van aanpassing en sociale en artistieke malaise alvorens in de buurt te kunnen komen van een voldoende artistiek niveau. Om een fusieorkest op topniveau te laten presteren in beide disciplines zullen er nog meer fondsen nodig zijn.

Een studie door beide orkesten wijst uit dat de verschillen in verloning tussen de Filharmonie en het Kunsthuis groot zijn. Het Kunsthuis betaalt netto meer. De Filharmonie heeft meer verzekeringen en betere randvoorwaarden. De musici moeten minder podiumuren doen maar reizen heel het land door. Dit omvormen tot een eenheidsstatuut kost tijd en geld. Een orkest met twee snelheden is niet wenselijk. Brussels Philharmonic kampt nog steeds met het probleem van de verschillende statuten. Hetzelfde werk voor een ander loon binnen één orkest is niet na te streven.

Ze wil ook diegenen die dromen om met deze beweging een sterk, groot Antwerps orkest uit de grond te stampen, wakker schudden. Het orkest van het Kunsthuis is geen Antwerps orkest. Het werkt al sinds 1989 grotendeels in Gent. Musici zijn hiervoor in Gent gaan wonen. Het Kunsthuis heeft de opdracht om zowel in Gent als in Antwerpen voorstellingen te brengen. De manier van werken van het Kunsthuis is hier volledig op afgestemd. De orkestmusici hebben hun leven hier rond gebouwd. In het rapport worden ontslagvergoedingen voorzien voor de Gentse musici die niet willen meegaan naar Antwerpen. Het zou wel eens kunnen dat heel wat musici inderdaad eieren voor hun geld kiezen. Ze hebben het zwaar, naderen de pensioenleeftijd en zijn al door talloze hervormingen gegaan. Zal men deze ontslagvergoedingen betalen en dan net zoveel nieuwe mensen aanwerven of van de gelegenheid gebruikmaken om het effectief te verminderen? Ze voorspelt dat het resultaat een verarming van het orkestlandschap zal betekenen.

Sofie Ostyn stelt zich vragen bij het nut en de maatschappelijke meerwaarde van deze beweging. Dit zal niet tot meer efficiëntie leiden en staat haaks op wat er al in de steigers stond. Het publiek wil geen eenheidsworst. Geïnteresseerde luisteraars willen verschil horen tussen de orkesten. Elk orkest zoekt en bedient zijn niche. Wat is het grote voordeel van een fusie of cohabitatatie tussen het orkest van de Opera en de Filharmonie? Hoe zal men op deze manier artistieke excellentie bereiken? De drie orkesten hebben hun eigen publiek, specialiteit en speelplekken.

Het orkest van het Kunsthuis hoeft haar bestaansreden niet uit de doeken te doen. De cijfers en de kritieken spreken boekdelen. De Filharmonie begint net aan een nieuw hoofdstuk met de vernieuwde Elisabethzaal als vaste stek en zal ongetwijfeld een vernieuwd elan vinden als de organisatie hiervoor de kans krijgt. Voor het eerst in haar geschiedenis zal de Filharmonie kunnen repeteren en concerteren in ideale akoestische omstandigheden. Ingrijpende structuurwijzigingen in het orkestlandschap zullen de unieke kans om een grote kwaliteitssprong te maken in de weg staan. De Filharmonie hanteert bewust een vervangersbeleid

dat de leeftijdsmix in het orkest in stand houdt, hetgeen leidt tot meer efficiëntie. Hiermee vervult de Filharmonie een belangrijke functie binnen de opleiding van jonge professionele musici. Het inzetten van musici van andere orkesten zou dit verhinderen. Kwaliteit vergt tijd en een vaste groep.

Brussels Philharmonic zit op haar plaats in het Flageygebouw en ontwikkelt zich op een schitterende manier. In het rapport wordt het bestaan van Brussels Philharmonic gemotiveerd door de Vlaamse aanwezigheid in Brussel. Dit politieke statement doet afbreuk aan de vernieuwende inbreng.

Inge Hermans vraagt zich af of het idee van een cohabitatatie of fusie van twee orkesten geen verdoken manier is om de orkestpool mogelijk te maken. Is het de bedoeling om één werkgever te creëren zodat elke musicus naar believen in het ene of het andere orkest kan worden ingezet? Het beeld dat aan deze redenering te grondslag ligt, is dat van de orkestmusicus die weinig werkt maar goed betaald wordt en die gaat bijverdienen in de andere, ook gesubsidieerde orkesten.

Verder is er ook geen eenvoudig antwoord op de vraag naar arbeidsefficiëntie. Elk orkest moet telkens opnieuw een bijzonder moeilijke oefening doen. Artistieke input is nu eenmaal eenvoudig niet te meten. De verschillen in werkbelasting kunnen groot zijn, afhankelijk van het orkest, het instrument en het te spelen werk. Het vergt een enorme vakkennis om dit juist in te schatten. Elk orkest probeert de werkverdeling op een andere manier te organiseren. Daarom zijn er ook verschillen in arbeidsreglementen. Wanneer in het rapport de arbeidsreglementen rigide en weinig transparant genoemd worden, gaat men eraan voorbij dat zowel in het Kunsthuis als in de Filharmonie het arbeidsreglement wordt aangepast. Bij een eventuele cohabitatatie of fusie zal men de arbeidsreglementen moeten harmoniseren. De Filharmonie werkt helemaal niet op dezelfde manier als het orkest van het Kunsthuis. Ze geven concerten overal te lande. Het Kunsthuis maakt opera's op twee plekken en het orkest moet samenwerken met het koor, de dansers, de solisten en de regie en moet rekening houden met de belichting, het decor en de kostuums. Al die uiteenlopende disciplines moeten samen resulteren in een hele delicate artistieke microkosmos.

Het is kort door de bocht om te stellen dat het samenwerken van de twee huizen belet wordt door de arbeidsreglementen. Vooral de arbeidsvoorwaarden en de arbeidsomstandigheden moeten veranderen. De vakorganisaties zijn vragende partij om deze vast te leggen voor alle musici uit alle orkesten.

Een fusie of cohabitatatie zal ook veel meer geld kosten. In het Kunsthuis weet men hoe lang het duurt en hoeveel het kost om de arbeidsvoorwaarden gelijk te schakelen. Het loon is uiteraard een factor, naast de extralegale voordelen, de vergoedingen en de verzekeringen. Dit alles gelijkschakelen zal geld kosten.

Kristien Van Diest vergelijkt de perceptie over de orkestmusicus met die over de leerkracht. De selectie van een orkestmusicus is hard. Hij moet immers niet alleen slagen voor de auditie. Hij moet de eerste zijn want enkel de beste wordt aangeworven. Voor de tweede is er geen plaats, zelfs al speelt hij fantastisch. In tegenstelling tot de situatie van de musicus, trekt geen mens in twijfel dat de leraar door 21 uur les te geven hard werkt en dat het weinigen gegeven is. We weten dat hij thuis ook het nodige doet en dat een uur lesgeven zwaarder is dan een uur bureauwerk. Waarom kan dit niet zo eenvoudig zijn voor de musicus? Een concert of een opera spelen is heel zwaar. Een strijker speelt urenlang in dezelfde houding zonder rust. Dit is fysiek en mentaal heel belastend. Een blazer moet geconcentreerd blijven ook al speelt hij niet de hele tijd. Hij kan niet op het foute moment invallen. Hij speelt alleen, dus iedereen hoort alles. Hij krijgt geen herkansing bij een foute noot, want het moment is zo voorbij. Een musicus moet

heel stressbestendig zijn. Hij repeteert thuis zolang het nodig is, net zoals de leraar zijn les voorbereidt en examens verbetert.

Voor een carrière in het muziekonderwijs hoeft men niet de beste musicus bij een auditie of de beste leraar te zijn. Een goeie leraar is prima. Hij ontvangt een beginsalaris van 2912 euro bruto. Na twintig jaar anciënniteit bedraagt zijn loon 4606 euro. Een musicus in het orkest begint met een wedde tussen 2666 en 2788 euro en heeft na twintig jaar anciënniteit net geen 4000 euro. Een muziekleraar ontvangt een hoger loon dan zijn collega in het orkest. Hij heeft recht op een ambtenarenpensioen, dubbel zoveel vakantie en een vast uurrooster.

Bovendien is het een beroep met een minder fysieke ongemakken, minder stress en vrije zon- en feestdagen. Omwille van het vaste uurrooster kan hij bijverdienen in een orkest. Maar als een orkestlid betaald in een ander orkest gaat spelen, dan fronst men de wenkbrauwen. Er wordt gezegd dat hij tijd over heeft, in alle orkesten kan spelen of twee keer wordt gesubsidieerd. Dus stelt men zich de vraag waarom er zoveel orkesten zijn en waarom hij twee keer betaald wordt, want hij zou toch al zo weinig werken.

De realiteit is dat een orkest meestal beroep doet op een musicus uit een ander orkest omwille van zijn ervaring. Enkel een ervaren orkestmusicus kan op korte tijd een partituur instuderen. Door het lage nettoloon en de bijkomende stress is een vervanging dan ook eerder een vriendendienst.

Sofie Ostyn besluit dat een duidelijk statuut noodzakelijk is. Er mag niet worden geraakt aan het recht om bij te verdienen.

Als twee orkesten samengevoegd worden, is er minder ruimte om te spelen. De musicus staat in een zwakkere positie. Waar kan hij terecht als hij het niet eens is met de artistieke weg van het eenheidsorkest? Wil men echt een dergelijk monopolie creëren? Het Koninklijk Ballet van Vlaanderen werd opgericht omdat er wel een balletopleiding was in Vlaanderen maar geen gezelschap. Een belangrijke drijfveer was om het talent in eigen land te houden. De musici in Vlaanderen hebben een degelijke opleiding achter de rug, zijn geslaagd in zware audities en werken elke dag aan hun speelniveau. De spreker pleit ervoor om het talent in Vlaanderen te houden.

Kristien Van Diest gelooft niet dat er extra arbeidsplaatsen bijkomen door de cohabitatatie. De cohabitatiestructuur van de Filharmonie en het orkest van de Opera zou volgens het rapport 130 musici herbergen. Dit is te weinig voor twee volwaardige speelheden en om daarnaast andere artistieke of educatieve projecten te doen. Bij een cohabitatatie moet men minstens het aantal musici uitbreiden. Beide speelheden zouden net zoals nu kreunen onder een te kleine bezetting. Dit zou een blijvende weerslag hebben op de kwaliteit van de artistieke prestatie en op het welzijn van de musici.

Ze somt een aantal voorwaarden op voor artistieke excellentie: een goed statuut, werkbaar werk, uitstapregelingen, een debat over de pensioenleeftijd, een modernisering van het verloningsbeleid, investering in infrastructuur en opleiding en de mogelijkheid om topdirigenten aan te trekken. Dit is volgens haar het antwoord op de vraag die de onderzoekers stellen in het rapport: "Hoe een adequate sociale bescherming van de musicus combineren met een empowerende organisatiecultuur, met de wens naar een grotere arbeidsefficiëntie en de noodzaak van orkesten om strategisch wendbaarder te worden?".

De vakorganisaties zijn voorstander van het behoud van de drie orkesten met hun eigenheid en speelheden. Alle orkesten en grote culturele instellingen zullen

het soms moeilijk hebben, maar er zijn voldoende positieve voorbeelden. Het publiek van het Kunsthuis wordt jonger, vernieuwt zich en komt uit alle bevolkingslagen. Brussels Philharmonic heeft een plaats verworven in het Brusselse cultuurlandschap en zoekt en vindt vernieuwing. De publiekscijfers stijgen spectaculair. Zonder enige twijfel zal ook de Filharmonie haar succesverhaal schrijven in de nieuwe Elisabethzaal.

Elke euro die wordt geïnvesteerd in cultuur verdient men veelvoudig terug op vele manieren. Er is een publiek voor goede producties, mits een goed beleid en een stevige artistieke basis. Het zal misschien nooit de grote massa zijn, maar de spreker stelt de vraag of dat nodig is.

Inge Hermans herhaalt dat de vakbonden ijveren voor het behoud van de drie orkesten en de diversiteit van het landschap. Elk orkest met een welomschreven, gepaste en vooral breed gedragen opdracht is noodzakelijk. Twee weken geleden hebben de vakorganisaties in Reykjavik, op het internationale congres van de Fédération International des Musiciens, een dringende motie ter stemming voorgelegd. Deze motie pleit voor het behoud van alle professionele orkesten in België en Vlaanderen. De motie werd unaniem en met overtuigend handgeklap gesteund. Men weet in de internationale muziekwereld van orkesten reeds uit vele ervaringen dat de voorstellen uit dit rapport best niet toepast worden.

De orkesten werken al samen. Brussels Philharmonic en de Filharmonie spelen balletproducties in het Kunsthuis. Het orkest van de Opera doet soms een symfonisch concert. De programma's worden op elkaar afgestemd. De spreker vertrouwt erop dat de directies hier ernstig werk van maken. Ze gelooft in de haalbaarheid van meer samenwerking, vooral op het logistieke vlak. Ze doet een aantal voorstellen: een grote centrale muziekbibliotheek, gemeenschappelijke opslag en transport, een gezamenlijke uitleendienst voor speciale instrumenten, groepsaankopen en investeringen in goede gezamenlijke repetitieruimtes. De schaalvergroting zou interessante voordelen met zich meebrengen. De orkesten zouden ook de krachten kunnen bundelen voor een goed georganiseerd stagesysteem, educatieve projecten of ticketing. Daarvoor is geen cohabitatatie of musicipool nodig.

Aandachtspunten zijn een goede infrastructuur, een goed statuut voor de musicus, loonafspraken, de stages, het carrièreverloop, het pensioen en een jeugdorkest om de toekomst te garanderen. Het zijn niet de arbeidsreglementen van de verschillende orkesten die in eerste instantie moeten worden herbekeken. Het lijkt haar zinvoller te starten bij het statuut en de arbeidsvoorwaarden van de musicus. Wanneer men investeert in goede instrumenten, een volledige bezetting en goede dirigenten wordt het orkest beter en gelukkiger.

Ze wil een oproep aan de minister doen om de orkesten daadwerkelijk veerkrachtiger te maken. Er is geen draagvlak voor het scenario van een cohabitatatie.

2. Tussenkomst van Jean-Jacques De Gucht

Jean-Jacques De Gucht onthoudt de opsomming van de verschillende gebieden waarop de orkesten kunnen samenwerken. Hij vraagt waarom ze nu nog niet samenwerken op deze domeinen. Dan zou de discussie over een fusie misschien niet nodig zijn.

Elk orkest zoekt een eigen niche. In Vlaanderen zijn verschillende cultuurvormen nodig, maar het bereik blijft erg beperkt. Niet iedereen in Vlaanderen moet worden bereikt, maar toch is verbreding noodzakelijk.

De eigen inkomsten komen uit ticketverkoop, privégeden en samenwerkingen. Hij meent dat er verdere stappen nodig zijn om privéged te betrekken in verschillende culturele sectoren in Vlaanderen. Deze cultuur bestaat in Vlaanderen minder, maar hij is ervan overtuigd dat hier mogelijkheden zijn.

De spreker vergelijkt de orkesten in Vlaanderen met een Fins orkest uit een internationale ranking, dat samengesteld is uit 67 mensen en een hoge artistieke kwaliteit bereikt. Het argument dat de orkestmusicus aan het werk is op de momenten dat andere mensen vrije tijd hebben, vindt hij niet overtuigend, omdat een musicus dit weet op het moment dat hij zijn opleiding start. Daarnaast begrijpt hij dat musici graag meer zouden verdienen, maar dit is ook voor andere mensen met andere diploma's het geval.

Hij vraagt waarom de orkesten gekant zijn tegen poolvorming, mits een goede afstemming, organisatie en communicatie.

3. Tussenkoms van Yamila Idrissi

Yamila Idrissi dankt de sprekers om hun opinie over de studie helder weer te geven. Er zijn veel vraagtekens bij de wetenschappelijke onderbouw, het cijfermateriaal en de conclusies van de studie.

De inkrimping van de vaste bezetting van de orkesten, in combinatie met een studie die demotiverend werkt, heeft een negatieve impact op het welzijn van de musicus.

Ze begrijpt dat de orkesten in wezen niet gekant zijn tegen een synergieoefening. De fusie tussen Opera en Ballet is geslaagd, met als resultaat een publieksverbreding. Er is echter tijd nodig want de eengemaakte organisatie is nog fragiel. De centrale vraag is volgens haar hoe men de orkesten strategisch wendbaar kan maken. De overheid moet zorgen voor een afstemming op het niveau van de statuten. Een gelijkschakeling van de loonbarema's, naar boven afgerond, zal veel geld kosten.

Ze vraagt aan de vakorganisaties wat de ideale situatie van de orkesten over vijf jaar zou zijn.

Tot slot plaatst ze een kanttekening bij de opmerking dat er meer moet worden gezocht naar alternatieve financiering. Het Kunsthuis en de andere orkesten zetten reeds in op alternatieve financiering. Bovendien worden daarmee de problemen niet opgelost.

4. Tussenkoms van Caroline Bastiaens

Caroline Bastiaens dankt de sprekers voor hun bijdrage aan het debat. Ze heeft hierbij echter een dubbel gevoel. De sprekers hebben het belang en de waarde van de orkesten voor de samenleving en het culturele veld geduid. Ze hebben aangegeven dat ze openstaan voor een debat over de rol van de orkesten in een veranderende samenleving. Ook de eigenheid van het beroep van professionele musicus werd geduid door de sprekers. Ze begrijpt dat de sprekers het uitgangspunt van de studie, met name om het orkestenlandschap in Vlaanderen veerkrachtig te maken, op een constructieve manier onderschrijven.

Anderzijds vindt ze het belangrijk om verder te kijken dan de discussie over het cijfermateriaal in de studie. Een aantal reflecties in het rapport geeft een zekere realiteit weer. Ook al is dit een selectieve neerslag, het rapport geeft wel een weergave van de positieve en negatieve aspecten en mag niet te eng gelezen

worden. De systeemkaart geeft de complexiteit en de cruciale rol van de musici in het geheel weer.

Ze vraagt welke oplossingen, andere dan louter financiële, mogelijk zijn om de toekomst van het orkestenlandschap in Vlaanderen te verzekeren, de samenwerking meer vorm te geven en in te zetten op de vrijheidsgraden en de flexibiliteit van elk orkest. De onderzoekers gaven aan dat dit kan worden gezocht via een aanpassing van de arbeidsreglementen of via poolvorming. Ze vraagt welke alternatieven mogelijk zijn.

5. Tussenkoms van Marius Meremans

Marius Meremans meent dat een draagvlak nodig is bij een fusieproces. Hij vraagt de mening van de sprekers over een harmonisering van de arbeidsreglementering en over de evolutie van langdurige vaste naar flexibelere contracten.

In hoeverre werken de orkesten nu reeds samen? Waar zijn efficiëntiewinsten mogelijk? Welke mogelijkheden zijn er op het gebied van aanvullende financiering?

6. Tussenkoms van Bart Caron

Bart Caron stelt namens Groen een aantal vragen. Het valt hem op dat de directies van de orkesten en de vakorganisaties bedenkingen hebben bij de wetenschappelijke onderbouw van de studie. Zijn de sprekers vragende partij om een aantal dimensies van het rapport verder te onderzoeken, gezien de onderzoekers deze studie binnen een kort tijdsbestek hebben moeten afronden?

De eindadviezen in het kader van het Kunstendecreet betreffende de kwaliteit, het bereik en de werking van de orkesten liggen in dezelfde lijn als de conclusies van het rapport van Vandyck en Vandenbroeck. Vinden de sprekers dat de adviezen niet legitiem zijn?

Hij vraagt de vakbonden een reactie op de beslissing in het kader van het Kunstendecreet en de gevolgen daarvan voor minder grote orkesten zoals bijvoorbeeld het Kamerorkest Brugge, Il Fondamento en Le Concert Olymptique.

Zowel in de adviezen in het kader van het Kunstendecreet als in het rapport van Vandyck en Vandenbroeck wordt het niveau van de orkesten gemiddeld genoemd. Hij weet dat een artistieke kwaliteitsstijging niet eenvoudig te realiseren is. Zijn financiële middelen nodig om muzikanten beter te verlonen en betere muzikanten of jonge, uitdagende dirigenten aan het orkest te verbinden? De groei van het Budapest Festival Orchestra of het City of Birmingham Symphony Orchestra is ook gekoppeld aan dimensies als interessante artistieke leiders of concertmeesters. Grote kunstinstellingen in Vlaanderen zouden het referentiepunt moeten vormen en een hoog artistiek niveau moeten halen.

Het valt hem op dat elke beleidsperiode een nieuwe analyse wordt gemaakt van het orkestenlandschap. Hij vraagt wat de oorzaak hiervan kan zijn.

Het is belangrijk om meer publiek naar de concertzalen voor klassieke muziek te krijgen, los van de nuancering omtrent de zaalbezetting. Hoe kan een stijging in het publieksbereik worden gerealiseerd? Wat de infrastructuur betreft, zijn er heel wat grote cultuurcentra met podia waarop zou kunnen worden gespeeld.

In het rapport wordt de term onderbenutting van de muzikanten gebruikt. Hij vraagt de opinie van de sprekers over dit aspect. In de studie wordt, net als in de adviezen, ook gepleit voor een scherpere profilering voor Brussels Philharmonic.

Deelt de intendant die mening? Tot slot vraagt hij waarom er niet kan worden afgedwongen dat zowel de vaste muzikanten in de orkesten als de freelancers een betere verloning zouden ontvangen.

7. Antwoorden van Inge Hermans, Kristien Van Diest en Sofie Ostyn

Kristien Van Diest weet dat er in het Kunsthuis intensief wordt gezocht naar alternatieve financiering. Door de nieuwe wetgeving zit dit in een stroomversnelling.

Op de vraag waarom de orkesten in de praktijk nog niet inzetten op de verschillende aangehaalde mogelijke samenwerkingen, antwoordt ze dat de orkesten werken vanuit een cultuuropdracht van de overheid. Ze is ervan overtuigd dat er meer zal worden samengewerkt als de orkesten die opdracht krijgen. Ze zijn hiertoe bereid. Er zijn kansen op het gebied van de logistiek, de muziekbibliotheek en het uitlenen van speciale instrumenten. Dit is een heel ander scenario dan een fusie.

Sofie Ostyn vindt het belangrijk dat elk orkest met het bijhorende koor de ruimte, het vertrouwen en de autonomie krijgt om de gekregen cultuuropdracht zelf te verwezenlijken, zonder dat de overheid invult of dit bijvoorbeeld al dan niet moet via een fusie. Een orkest mag niet worden opgesloten in een niche. Het is wel belangrijk voor elk orkest om op zoek te gaan naar een eigen identiteit, binnen de opdracht om meer samen te werken.

De lonen die ze tijdens haar uiteenzetting vermeld heeft, zijn de hoogste lonen. De laagste lonen bedragen rond de 1700 euro bruto. Een beter verloningsbeleid kan worden gerealiseerd wanneer alle partijen rond de tafel de wil hebben om hierover afspraken te maken.

Inge Hermans beaamt dat muzikanten bij hun studiekeuze weten dat onregelmatige uren en werken op zon- en feestdagen bij het beroep horen. Dit impliceert niet dat deze zware belasting en de offers die men maakt, niet moeten worden gecompenseerd. Er zijn gevolgen voor het sociale en privéleven die zwaar doorwegen.

Ze werkt reeds 32 jaar in de Opera en heeft al in een vijftal verschillende instellingen in de Opera gewerkt. Dat de job telkens in vraag wordt gesteld, is erg vermoeiend voor de musici.

Sofie Ostyn benadrukt dat de vakorganisaties geen voorstander zijn van een uniformisering van het arbeidsreglement. Het wordt beter gemaakt op maat van het huis. Elke organisatie heeft eigen kenmerken en moet andere afspraken maken. De evolutie naar contracten die flexibeler zijn voor de werknemer is goed. Ze pleit er vooral voor om contracten van onbepaalde duur aan te gaan, omdat dit vertrekt van een gelijke basis, een positieve intentie en vertrouwen.

Kristien Van Diest voegt toe dat de vakorganisaties voorstander zijn van een modernisering van het loonbeleid. Muzikanten zouden moeten kunnen kiezen hoeveel ze werken of welke producties ze willen spelen. De mogelijkheden tot modernisering of aanpassing van de arbeidsomstandigheden zouden moeten worden onderzocht.

Bij de beslissingen over de subsidies in het kader van het Kunstendecreet worden de grote instellingen min of meer gespaard. Ze vindt het verschrikkelijk dat een aantal kleine orkesten geen subsidies ontvangt, omdat er dan minder beweegt op de cultuurmarkt. Ze betreurt dat er reeds aan veel instellingen veel ontnomen is.

Hoe moeten de orkesten het publieksbereik verhogen? Vanuit het Kunsthuis wordt er hard gewerkt om de zalen vol te krijgen. Meer voorstellingen kosten meer geld. Natuurlijk zijn er in Vlaanderen nog zalen die onderbenut zijn. Het is echter moeilijk om daar opera te brengen.

Bart Caron beaamt dit, maar de orkesten kunnen er wel spelen. Hij vraagt nog een reactie op de term onderbenutting van de muzikanten, die in het rapport wordt gebruikt.

In het kader van de onderhandelingen binnen het Kunsthuis over het eenheidsstatuut met het Ballet, is het *Kristien Van Diest* opgevallen dat er voor het tellen van de arbeidsuren ook rekening moet worden gehouden met de verplaatsing naar de standplaatsen en de arbeidswetgeving. Dan is er geen onderbenutting. Bovendien is het resultaat belangrijk en niet hoeveel uren men speelt.

Het aantrekken van topdirigenten kost geld. Enkel en alleen een beter verloning zal niet zorgen voor een grote sprong in artistieke meerwaarde. Voldoende rust, een goede programmering, het werken met topdirigenten en een goede bezetting zijn belangrijke factoren, die geld kosten.

Om het ideale scenario voor de orkesten binnen vijf jaar te bereiken, is het volgens *Inge Hermans* raadzaam om een inhaalbeweging te maken op het gebied van de orkestbezettingen. De orkesten zijn op dit moment ingekrompen en te klein. De muzikanten van het orkest van de Opera hadden vroeger per voorstelling een muzikant standby die kon invallen wanneer een muzikant ziek werd. Een intensieve programmering was op die manier haalbaar. Momenteel ervaren de muzikanten een te grote druk, wat invloed heeft op hun fysiek en mentaal welzijn. Naast een goede orkestbezetting zou ook inspraak de arbeidstevredenheid enorm aanwakkeren. Voor opera bijvoorbeeld wordt er meestal drie of vier jaar op voorhand gepland. Het betrekken van muzikanten in de programmatie is een waardering voor hun expertise.

Bart Caron vraagt nog een aanvullende reactie op de in het rapport gevraagde profilering van de orkesten met nadruk op het Brussels Philharmonic.

Sofie Ostyn onderschrijft dat elk orkest met het bijhorende koor een eigen identiteit moet ontwikkelen binnen de cultuuropdracht.

Bart Caron dankt alle sprekers voor hun toelichtingen en antwoorden.

Bart CARON,
voorzitter

Caroline BASTIAENS
Yamila IDRISSE,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ACLVB	Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België
ACOD	Algemene Centrale der Openbare Diensten
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
LBC-NVK	Landelijke Bediendencentrale – Nationaal Verbond voor Kaderpersoneel
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie